

PRAVO NA OBRAZOVANJE

DOSTUPNOST I PRISTUP OBRAZOVANJU
OSNAŽENJE PUTEM OBRAZOVANJA

*”... Odgoj i obrazovanje mora
biti usmjereno punom razvoju
ljudske osobe i jačati poštivanje
ljudskih prava i temeljnih
sloboda...”*

ČLANAK 26. (2), OPĆA DEKLARACIJA O
LJUDSKIM PRAVIMA

PRIČA ZA ILUSTRACIJU

MAYINA PRIČA

"Zovem se Maya. Rođena sam prije 14 godina u siromašnoj seljačkoj obitelji. Moji roditelji već su imali puno djece, tako da nitko nije bio posebno sretan kad sam se ja rodila.

Dok sam još bila sasvim mala naučila sam pomagati majci i starijim sestrama u kućnim poslovima. Mela sam pod, prala odjeću i brinula o vodi i ognjištu. Neki od mojih prijatelja igrali su se vani, ali ja im se nisam mogla pridružiti.

Bila sam vrlo sretna kad su mi dopustili da pohađam školu. Tamo sam stekla nove prijatelje i naučila čitati i pisati. No, kad sam trebala poći u četvrti razred roditelji su prekinuli moje školovanje. Otac je rekao da nema dovoljno novca za školarinu. Osim toga, morala sam pomagati majci i ostalim ukućanima.

Kad bih se mogla ponovo roditi, radije bih bila dječak."

IZVOR:

MILENIJSKO IZVJEŠĆE, UN, 2000.

"Živi kao da ćeš sutra umrijeti. Uči kao da ćeš živjeti vječno."

(NEPOZNATI AUTOR)

PITANJA ZA RASPRAVU

Na koje velike probleme ukazuje ova priča? Suosjećate li s Mayom i smatrate li da postoji neki način da ona iziđe iz siromaštva i nastavi obrazovanje? Ako da, kako?

Koji su razlozi što veliki postotak nepismenih čine žene?

Mislite li da postoje različite vrste znanja? Koja vrsta znanja je važna? Koja znanja su manje važna?

Mislite li da je pravo na obrazovanje trenutno prioritet međunarodne zajednice?

Tko je odgovoran za iskorjenjivanje neznanja i nepismenosti?

Koje se mjere mogu poduzeti za iskorjenjivanje nepismenosti?

Je li obrazovanje važno da bi ljudsko biće moglo uživati druga ljudska prava? Ako da, zašto?

Smatrate li da obrazovanje može doprinijeti ljudskoj sigurnosti? Ako da, kako?

POTREBNO JE ZNATI

1. UVOD

Zašto ljudsko pravo na obrazovanje?

Gotovo milijardu ljudi ušlo je u 21. stoljeće, a da ne mogu pročitati knjigu ili potpisati se. Radi se o šestini ukupnog svjetskog stanovništva, ili ukupnom broju stanovnika zemlje kao što je Indija, a njihov broj i dalje raste.

Ljudsko pravo na obrazovanje može se nazvati '*osnažujućim pravom*'. Ono pojedincu daje više kontrole nad vlastitim životom, i osobito, mogućnost da kontrolira utjecaj države na svoj život. Drugim riječima, ostvarivanje osnažujućeg prava omogućuje osobi da uživa dobrobiti drugih prava.

Uživanje mnogih građanskih i političkih prava, kao što su sloboda informiranja, sloboda izražavanja, pravo da se bira i bude biran i mnoga druga, ovisi o barem minimalnoj razini obrazovanja. Isto tako brojna gospodarska, socijalna i kulturna prava, kao što su pravo na izbor zaposlenja, pravo na jednaku plaću za jednaki rad, pravo na uživanje dobrobiti znanstvenog i tehnološkog napretka, pravo na visoko obrazovanje na temelju sposobnosti, mogu se ostvarivati u svom punom značenju tek nakon što pojedinci dobiju minimalnu razinu obrazovanja.

Isto to vrijedi i za pravo sudjelovanja u kulturnom životu. Za etničke i jezične manjine pravo na obrazovanje ima veliki značaj u

očuvanju i osnaženju njihova kulturnog identiteta.

Obrazovanjem se također može promicati (iako se njime ne može jamčiti) razumijevanje, snošljivost, poštovanje i prijateljstvo među nacionalnim, etničkim i vjerskim grupama te pomoći izgradnju kulture univerzalnih ljudskih prava.

Obrazovanje i ljudska sigurnost

Uskraćivanje, jednako kao i kršenje prava na obrazovanje, uništavaju sposobnost čovjeka da razvije vlastitu osobnost, održi i zaštiti sebe i svoju obitelj te na odgovarajući način sudjeluje u društvenom, političkom i gospodarskom životu. Na općoj društvenoj razini uskraćivanje obrazovanja šteti ciljevima demokracije i društvenog napretka, a onda i međunarodnom miru i ljudskoj sigurnosti. Pravo pojedinca da pomoću obrazovanja i učenja za ljudska prava dozna koja ljudska prava mu/joj pripadaju, predstavlja vitalni doprinos ljudskoj sigurnosti. Putem obrazovanja i učenja o ljudskim pravima i humanitarnom pravu mogu se spriječiti i regulirati kršenja ljudskih prava i oružani sukobi te olakšati obnovu društva nakon sukoba.

Obrazovanje nije samo učenje čitanja, pisanja i računanja. Izvorno latinsko značenje riječi je '*izvesti nekoga*'. Pravo pojedinca na obrazovanje uključuje mogućnosti i pristup osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju. Iako ustrajemo na široj koncepciji prava na obrazovanje, ovaj modul usmjeren je na primarno ili osnovno obrazovanje, budući da su velikom broju ljudi uskraćeni čak i sami temelji cjeloživotnog učenja.

Prema Međunarodnoj povelji u ljudskim pravima Ujedinjenih naroda ljudsko pravo na obrazovanje odnosi se na besplatno obrazovanje na '*elementarnim i temeljnim*' razinama. Međutim, države taj zahtjev tumače na različite načine.

Većina zemalja udovoljava obvezi osiguranja besplatnog '*elementarnog i temeljnog*' obrazovanja na razini osnovnog školovanja (prva razina formalnog obrazovanja). U Europi, Sjevernoj Americi, Australiji i nekim dijelovima južne Azije, '*elementarno*' obrazovanje prošireno je i na srednje obrazovanje; međutim, barem 22 države u svijetu uopće nisu odredile u kojoj je dobi dijete obuhvaćeno sustavom obveznog obrazovanja.

Povijesni razvoj

Prije razdoblja prosvjetiteljstva u Europi obrazovanje je bilo prvenstveno odgovornost roditelja i crkve. Na obrazovanje se počelo gledati kao na predmet javnog interesa i odgovornost države tek s pojavom moderne sekularne države. Početkom šesnaestog i tijekom sedamnaestog stoljeća ugledni filozofi John Locke i Jean Jacques Rousseau u svojim su spisima ukazali na suvremenu zamisao prava pojedinca na obrazovanje.

Unatoč tome, klasični građanski instrumenti kao što su britanska Povelja prava (1689.), Deklaracija o pravima iz Virginije iz 1776., Američka deklaracija o neovisnosti iz 1776. ili francuska Deklaracija o pravima čovjeka ne sadrže odredbe o pravu na obrazovanje.

Pojavom socijalizma i liberalizma u devetnaestom stoljeću razvija se razumijevanje obrazovanja kao ljudskog prava. Marx i Engels u svojim djelima državi dodjeljuju paternalističku, socijalnu ulogu. Liberalne i antikerikalne ideje devetnaestog stoljeća također su pridonijele određenju prava na obrazovanje, koje je formulirano kako bi se zaštitilo i unaprijedilo akademske slobode istraživanja i učenja od uplitanja crkve i države.

Tijekom druge polovice devetnaestog stoljeća pravo na obrazovanje zadobiva izravno priznanje. Ustav Njemačkog carstva iz 1871.

sadržavao je poglavlje pod nazivom '*Temeljna prava njemačkog naroda*', a njemački Weimarski ustav iz 1919. poglavlje o '*Obrazovanju i školovanju*', u kojima je izrijekom utvrđena obveza države da zajamči obrazovanje u vidu besplatnog obveznog školovanja.

Različiti sporazumi zaključeni nakon Prvog svjetskog rata te Ženevska deklaracija iz 1924. značili su korak naprijed prema međunarodnom priznanju prava na obrazovanje.

Tijekom dvadesetog stoljeća različiti aspekti prava na obrazovanje uključeni su u nacionalne ustave ili međunarodne povelje prava, ili su prihvaćeni putem izvanustavnih i drugih zakonskih propisa pojedinih država. Pravo na obrazovanje izrijekom se spominje u ustavima otprilike pedeset i dviju zemalja, primjerice u ustavu Nikaragve, Cipra, Španjolske, Vijetnama, Irske, Egipta, Japana, Paragvaja i Poljske.

Engleska i Peru priznale su pravo na obrazovanje zakonima, a Južna Koreja, Maroko i Japan i ustavom i zakonima.

Ustav Sjedinjenih Američkih Država ne sadrži pravo na obrazovanje. U sudskoj praksi SAD-a – kako na federalnoj razini tako i na razini država – razvijena je jurisprudencija o nekim aspektima prava na obrazovanje, posebice u odnosu na jednakost obrazovnih mogućnosti.

2. DEFINICIJA I OPIS PROBLEMA

Sadržaj prava na obrazovanje i obveze države

Pravo na obrazovanje čvrsto je utemeljeno u međunarodnom pravu ljudskih prava. Nalazi se u više općih i regionalnih dokumenata ljudskih prava, primjerice u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima (članak 26.), Međunarodnom paktu o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (članci 13. i 14.), Konvenciji o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (članak 10.) i Konvenciji o pravima djeteta (članci 28. i 29.). Na regionalnoj razini pravo na obrazovanje postoji u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (članak 2. Prvog protokola), Američkoj konvenciji o ljudskim pravima (članak 13. Dodatnog protokola Američkoj konvenciji o ljudskim pravima u području gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava) i Afričkoj povelji o ljudskim pravima i pravima naroda (članak 17.).

Temeljno pravo na obrazovanje je pravo svih pojedinaca na određene oblike ponašanja njihovih državnih vlasti. Države imaju obvezu poštovati, štiti i ostvarivati pravo na obrazovanje.

Obveza poštivanja prava zabranjuje državama da djeluju suprotno prihvaćenim pravima i slobodama, da se miješaju u/ili ograničavaju ostvarenje prava i sloboda. Države moraju, *inter alias*, poštivati slobodu roditelja da izaberu privatne ili javne škole za svoju djecu te im pruže vjerski i moralni odgoj u skladu s vlastitim uvjerenjima. Mora se poštivati načelo jednakosti dječaka i djevojčica u obrazovanju, u svim vjerskim, etničkim i jezičnim grupama.

Obveza zaštite prava na obrazovanje znači da države moraju poduzeti korake kako bi zakonskim ili drugim mjerama sprječavale i zabranile kršenje prava i sloboda pojedinca od strane trećih osoba. Države moraju osigurati da se u privatnim školama ne provode diskriminirajuće mjere ni tjelesno kažnjavanje učenika.

Prema Međunarodnom paktu o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima obveza ostvarivanja prava na obrazovanje je obveza postupnog ostvarivanja tog prava. Osim toga, u tom smislu postoje obveza djelovanja i obveza postizanja rezultata.

Obveza djelovanja odnosi se na određene akcije ili mjere koje država mora poduzeti, odnosno usvojiti. Najbolji primjer za to je članak 14. Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, prema kojem nove države članice koje još nisu osigurale besplatno i obvezno osnovno

“... odgoj i obrazovanje moraju biti usmjereni u pravcu punog razvoja ljudske osobe i svijesti o ljudskom dostojanstvu, i moraju jačati poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda. One su također suglasne u tome da obrazovanje mora omogućiti svim ljudima djelotvorno sudjelovanje u slobodnom društvu, promicati razumijevanje, snošljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim, etničkim i vjerskim grupama te podupirati djelatnosti Ujedinjenih naroda na održanju mira.”

ČLANAK 13. (1) MEĐUNARODNOG PAKTA O GOSPODARSKIM, SOCIJALNIM I KULTURNIM PRAVIMA

obrazovanje imaju obvezu *‘izraditi i usvojiti detaljan plan akcije u kojemu će odrediti razuman rok za postupno ostvarenje načela obveznog i besplatnog odgoja i obrazovanja za sve.’*

Standardi koje treba postići:

- Besplatno i obvezno osnovno obrazovanje;
- Svima dostupno srednje obrazovanje;
- Svima dostupno visoko obrazovanje na temelju sposobnosti;
- Pojačano temeljno obrazovanje za one koji nisu završili osnovnu školu;
- Uklanjanje nepismenosti i neznanja putem međunarodne suradnje, uz uvažavanje posebnih potreba zemalja u razvoju.

To znači da unaprjeđenje pristupa obrazovanju za sve na osnovi načela jednakosti i nediskriminacije te slobode izbora vrste škole i nastavnih sadržaja odražavaju duh i temeljnu bit prava na obrazovanje.

U Općem komentaru br. 13. Odbor Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima navodi četiri elementa koji čine obveze država u odnosu na pravo na obrazovanje: dostupnost, pristup, prihvatljivost i prilagodljivost.

Dostupnost

Dužnost osiguranja obveznog i besplatnog osnovnog obrazovanja neupitna je pretpostavka za ostvarenje prava na obrazovanje.

Osiguranje dostupnosti osnovnih škola za svu djecu zahtijeva znatna politička i financijska ulaganja. Iako osiguranje obrazovanja nije isključiva dužnost države, međunarodni zakon ljudskih prava obvezuje državu da bude temeljni osiguravatelj u tu svrhu, kako bi bilo sigurno da sva djeca školske dobi mogu pohađati osnovnu školu. Ako su raspoloživi kapaciteti osnovnih škola niži od ukupnog broja djece u dobi za osnovnu školu, tada država nije provela u praksu svoju zakonsku obvezu u pogledu obveznog obrazovanja te dostupnost obrazovanja ostaje potreba koju tek treba ostvariti kao pravo.

Odredba o srednjem i visokom obrazovanju također je važan element prava na obrazovanje. Zahtjev *'postupnog uvođenja besplatnog obrazovanja'* ne znači da se država može razriješiti te obveze.

Pristup

Minimalna obveza vlada jest osigurati uživanje prava na obrazovanje jamčenjem pristupa postojećim obrazovnim institucijama svima, djevojčicama i dječacima, žena-

“Obrazovanje žene znači obrazovanje obitelji, zajednice, nacije.”

AFRIČKA POSLOVICA

ma i muškarcima, na osnovi **jednakosti i nediskriminacije**.

Pozitivna obveza osiguranja jednakog pristupa obrazovnim institucijama obuhvaća i fizički i konstruktivni pristup. Obveza osiguranja fizičkog pristupa institucijama posebno je važna za starije osobe i osobe s posebnim potrebama. Konstruktivni pristup znači da treba ukloniti prepreke koje isključuju neke osobe, npr. ukloniti stereotipne zamisli o ulozi muškaraca i žena iz udžbenika i obrazovnih struktura, kao što je određeno člankom 10. Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena.

Prihvatljivost

Posebna izvjestiteljica o pravu na obrazovanje Katarina Tomasevsky napisala je u jednom svom izvješću da je *'država obvezna osigurati da škole zadovolje minimalne kriterije koje je država razvila, kao i pobrinuti se da obrazovanje bude prihvatljivo i za roditelje i za djecu.'* To uključuje pravo izbora vrste obra-

zovanja te pravo osnivanja, održavanja, upravljanja i praćenja privatnih obrazovnih ustanova. Budući da učenici i roditelji imaju pravo ne biti izloženi indoktrinaciji, obveza učenja nastavnih sadržaja koji su nespojivi s vjerskim ili drugim uvjerenjima učenika može ugroziti njihovo pravo na obrazovanje. Pitanje **nastavnog jezika** potaknulo je mnoge rasprave. Ne postoji opće međunarodno priznato ljudsko pravo osoba koje pripadaju jezičkoj manjini u nekoj zemlji na učenje vlastitog materinskog jezika u školi. U članku 27. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima utvrđuje se samo da se **uporaba** jezika ne smije zabraniti, no nema riječi o pitanjima nastave na materinskom jeziku. U *Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina* Vijeće Europe priznaje pravo na učenje materinskog jezika, ali nije izriječno priznalo pravo na nastavu na materinskom jeziku. *Europska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima* otišla je korak dalje u promicanju prava na obrazovanje na materinskom jeziku kao mogućoj opciji za države koje su potpisale i ratificirale Povelju, radi postizanja dvojezičnosti manjina koje su priznate u dotičnoj državi. Međutim, postoje manjine koje nisu zaštićene na takav način te nemaju čak ni pravo učiti svoj materinski jezik u školama, primjerice Romi u Europi ili Aboridžini u Australiji.

Prilagodljivost

Ono što dijete uči u školi trebalo bi biti određeno u skladu s budućim potrebama koje će imati kad odraste. To znači da obrazovni sustav treba biti prilagodljiv, uvažavati najbolje interese djeteta, kao i društveni razvoj i napredak na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Odgovornost za osiguranje obrazovanja koje će pomoći ostvarenju prava na sigurnost treba zauzimati središnje mjesto u razumijevanju zahtjeva ljudske sigurnosti. Vlade imaju obvezu osigurati poštivanje, zaštitu i ostvarenje ljudskog prava na obrazovanje. Međutim, odgovornost za provedbu tih obveza ne leži samo na državi. Civilno društvo također ima zadaću promicati i podržavati potpuno ostvarenje prava na obrazovanje.

3. INTERKULTURALNA GLEDIŠTA I KONTROVERZNA PITANJA

Danas se ostvarivanje prava na obrazovanje može najdjelotvornije pratiti putem nacionalnih izvješća i vjerodostojnih, vremenski usporedivih indikatora. Indikatori pokazuju velike razlike u primjeni prava na obrazovanje u različitim područjima svijeta.

PODSAHAJSKA AFRIKA

Upis: Od samo 25% u 1960. godini, regionalna stopa upisa u osnovnu školu popela se na blizu 60% do 1980. godine. Nakon pada tijekom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća, stopa upisa je ponovno blizu 60%. Više od 40 milijuna djece osnovnoškolske dobi ne pohađa školu.

Spol: Razlika se znatno smanjuje pa danas 57% djevojčica osnovnoškolske dobi pohađa školu, u odnosu na 61% dječaka iste dobi (međutim, najveće razlike u upisu u osnovnu školu postoje u Beninu, gdje je stopa pohađanja škole djevojčica 30% niža nego dječaka).

Djelotvornost: Trećina djece upisane u osnovnu školu u regiji napušta školu prije petog razreda.

Ograničenja: Oružani sukobi i ekonomski pritisci zbog zaduženosti te politika strukturalnog usklađivanja uzimaju veliki danak u obrazovanju. Više od 30 zemalja regije teško su zadužene, a na otplatu dugova vlade troše koliko na zdravstvenu zaštitu i osnovno obrazovanje zajedno.

Napredak i promjene: Među zemljama koje su dosegle stopu upisa u osnovnu školu od

90% ili više nalaze se: Botswana, Cape Verde, Malawi, Mauricijus, Južna Afrika i Zimbabve.

LATINSKA AMERIKA I KARIBI

Upis: Pristup osnovnom obrazovanju imaju doslovno svi, upisna stopa je viša od 90%.

Spol: Iako je diskriminacija žena i djevojčica problem u regiji, upis djevojčica u osnovno obrazovanje već je desetljećima izjednačen s upisom dječaka.

Djelotvornost: Visoke stope prekida osnovnog obrazovanja i ponavljanja razreda ozbiljan su problem u regiji.

Ograničenja: Regija ima najveće nejednakosti između bogatih i siromašnih, a starosjedilačko i osiromašeno stanovništvo suočava se s teškoćama u ostvarivanju pristupa kvalitetnom obrazovanju.

Napredak i promjene: Stopa upisa u osnovne škole narasla je s ispod 60% u 1969. na 90%.

SREDNJA I ISTOČNA EUROPA, ZAJEDNICA NEOVISNIH DRŽAVA I BALTIČKE DRŽAVE

Upis: Opći pristup besplatnom osnovnom obrazovanju postignut je već u ranim osamdesetim godinama prošlog stoljeća.

Spol: Stope upisa i završetka obrazovanja jednake su kod djevojčica i dječaka.

Djelotvornost: Iako su u zemljama za koje postoje podaci stope završavanja škole praktično iznad 90%, gotovo trećina zemalja regije nema podatke o završetku obrazovanja.

Ograničenja: Realna javna ulaganja u obrazovanje pala su u mnogim zemljama, u Ruskoj Federaciji za trećinu, a u Azerbejdžanu, Bugarskoj, Gruziji i Kirgistanu za tri četvrtine pa čak i više. Mnoge školske zgrade treba obnoviti, a u više zemalja ima problema s grijanjem.

Napredak i promjene: U mnogim zemljama planiraju se obrazovne reforme.

RAZVIJENE ZEMLJE

Upis: Stopa upisa u osnovnu školu u razvijenim zemljama iznosi skoro 100%.

Spol: Postoji jednakost u stopi upisanih djevojčica i dječaka i u osnovnom i u srednjem obrazovanju.

Djelotvornost: Tijekom šezdesetih godina dvadesetog stoljeća više od polovice stanovnika razvijenih zemalja završilo je srednju školu. Do osamdesetih omjer se popeo na dvije trećine te i dalje raste. Međutim, u prosjeku je više od 15% odraslih u 12 najrazvijenijih zemalja funkcionalno nepismeno: u Irskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i Sjedinjenim Američkim Državama stope prelaze 20%.

Ograničenja: Nije iznenađujuće da siromaštvo uvjetuje niža akademska postignuća i više stope prekida školovanja.

Napredak i promjene: Više od tri četvrtine mlađe djece u Zapadnoj Europi obuhvaćeno je programima predškolskog odgoja.

IZVOR:
UNICEF, 1999.

Unatoč tome što su napori da se djeci omoguću potpuno uživanje prava na obrazovanje

polučili znatne rezultate, još uvijek predstoji veliki posao da bi se postigli postavljeni ciljevi. I dalje ima bezbroj neriješenih pitanja u svezi s diskriminacijom, nejednakosti, zanemarivanjem i iskorištavanjem djevojčica, žena i manjina. Društva stoga moraju intenzivirati napore koje poduzimaju na mijenjanju društvenih i kulturnih praksi koje još uvijek sprječavaju spomenute grupe u uživanju njihovih prava te time izravno doprinose njihovoj nesigurnosti.

4. PRIMJENA I PRAĆENJE

Od samog svog osnutka 1945. godine, Ujedinjeni narodi prepoznali su potrebu '*međunarodne suradnje u rješavanju međunarodnih problema gospodarskog, socijalnog, kulturnog i humanitarnog karaktera*'.

Međunarodna suradnja putem razmjene informacija, znanja i tehnologija bitna je za djelotvorno ostvarenje prava na obrazovanje, posebno djece iz zemalja u razvoju. Porasla je svijest o tome da je pravo na obrazovanje gospodarska potreba o kojoj ovisi razvoj tih zemalja. Sve zemlje trebaju shvatiti da osiguranje obrazovanja traži dugoročno, visoko prioritarno ulaganje, jer obrazovanje razvija pojedinačne ljudske resurse koji su

prije ko potrebni u procesu nacionalnog razvoja.

Međunarodne financijske institucije kao što su Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond naglašavaju važnost obrazovanja, smatrajući ga ulaganjem u razvoj ljudskih potencijala. Međutim, upravo te institucije stroгим uvjetima svojih programa strukturalnog usklađivanja prisiljavaju vlade na smanjenje javnih troškova, uključujući troškove za obrazovanje.

Svjetska konferencija o obrazovanju za sve održana 1990. na Tajlandu poručila je da djelotvorno osiguranje temeljnog obrazovanja za sve ovisi o političkoj obvezanosti i političkoj volji koju moraju poduprijeti odgovarajuće fiskalne, ekonomske, trgovinske, radne i zdravstvene politike te politika zapošljavanja. UNICEF-ova studija provedena na devet zemalja identificirala je šest široko određenih zadataka za postizanje boljeg osiguranja općeg prava na osnovno obrazovanje: politička i financijska obvezanost, središnja uloga javnog sektora, jednakost u javnom sektoru, reduciranje troškova obrazovanja za domaćinstva te integracija obrazovnih reformi u šire strategije ljudskog razvoja.

Svjetski forum o obrazovanju održan u Dakaru od 26. do 28. travnja 2000. godine bio je prigoda za najobuhvatnije vrednovanje koje

“Djelotvorna primjena prava djece na obrazovanje prvenstveno je pitanje volje. Jedino uz političku volju vlada i međunarodne zajednice moguće je promicati to bitno pravo do razine na kojoj će ono doprinijeti ispunjenju svakog pojedinca i napretku svakog društva.”

AMADOU-MAHTAR M'BOW
BIVŠI GLAVNI TAJNIK UNESCO-a

je ikad poduzeto u području obrazovanja. Forumu su prisustvovali predstavnici ukupno 164 zemlje i 150 građanskih organizacija, uključujući nevladine udruge. Priprema foruma bila je izuzetno temeljita. Sakupljeno je mnoštvo informacija te se pokazalo da postoje velike razlike među zemljama, jer neke zemlje ostvaruju izniman napredak, dok druge imaju sve većih poteškoća u različitim područjima obrazovanja. Najzapaženiji ishod foruma bilo je usvajanje Dakarskog okvira za djelovanje. ➡ Trendovi

Prije ko je potrebna snažna **institucionalna podrška** punoj primjeni prava na obrazova-

nje. Vodeću ulogu u tome ima **UNESCO**, kojemu je obrazovanje specijalnost i najvažnije područje djelovanja. UNESCO je posredovao u iniciranju obrazovnih reformi i promicanju pune primjene prava na obrazovanje, što pokazuje i široki korpus standardizirajućih instrumenata, različiti dokumenti, izvješća te brojni forumi, sastanci, radne grupe i aktivnosti u koordinaciji i suradnji s državama, međunarodnim međuvladinim organizacijama te nevladinim organizacijama. Stoga je UNESCO vodeća agencija za međunarodnu suradnju na području obrazovanja.

UNESCO je razvio seriju mehanizama koji omogućuju djelotvornu primjenu usvojenih odredaba i osiguravaju bolje ispunjavanje preuzetih obveza glede prava na obrazovanje. U periodičnim izvješćima države izvještavaju o mjerama koje su poduzele na svom području da ispune obveze koje proizlaze iz konvencija kojih su stranke. Države stranke Konvencije protiv diskriminacije u obrazovanju moraju Općoj skupštini UNESCO-a u periodičnim izvješćima podnositi informacije o zakonskim i administrativnim odredbama koje su usvojile i ostalim akcijama koje su poduzele radi primjene Konvencije. Da bi osigurao operacije bez zapreka, UNESCO je osnovao pomoćna tijela koja su odgovorna za pregled

izvješća država članica, primjerice Odbor o konvencijama i preporukama.

Odbor za gospodarska, socijalna i kulturna prava kao nadzorno tijelo odgovoran je za praćenje primjene

Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima u državama strankama, pregledava redovita nacionalna izvješća država članica i vodi dijalog s njima radi osiguranja najučinkovitije moguće primjene prava sadržanih u Paktu.

Pravo na obrazovanje može se potpunije ostvarivati unaprjeđenjem procesa izvještavanja i praćenja te većom odlučnošću država da savjesno i u dobroj vjeri ispunjavaju svoje **obveze izvještavanja**, koje proizlaze iz odgovarajućih međunarodnih instrumenata. Kao i u pogledu drugih gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava, praćenje postupne primjene prava na obrazovanje u velikoj je mjeri olakšano usvajanjem i korištenjem pouzdanih indikatora, usporedbama različitih zemalja i rangiranjem zemalja. U obrazovnom sektoru pouzdani, usporedni vremenski **indikator** pokazuju stopu pismenosti, razinu upisa, stope završavanja i napuštanja škole, broj učenika po nastavniku i javne izdatke za obrazovanje u odnosu na ukupnu javnu potrošnju ili u usporedbi s drugim sektorima, primjerice obranom.

“Obrazovanje nije način da zemlja pobjegne od siromaštva, nego sredstvo borbe protiv siromaštva.”

JULIUS NYERERE

Problemi provedbe

Kao što je jedan komentator dobro primijetio, nije dovoljno obznaniti uzvišena načela ako ona ostaju mrtvo slovo na papiru zbog nedostatka ili manjkavosti provedbenih mjera.

Učinkovito ostvarenje gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava često zahtijeva stalno rastuće kapitalne izdatke tijekom dužeg razdoblja. Odista, iskustvo mnogih zemalja pokazuje da obrazovanje predstavlja jednu od najkrupnijih stavki državnog proračuna.

Siromaštvo je često jedna od glavnih prepreka ostvarenju djetetova prava na obrazovanje u zemljama u razvoju. 🇳🇬 Modul *Sloboda od siromaštva*. Problem nije prvenstveno u nedostupnosti škola za svu djecu. Zapravo, više od 90% djece u zemljama u razvoju kreće u osnovnu školu. Pravi problem

predstavljaju visoke stope napuštanja škole i ponavljanja razreda.

Vlasti zbog nedostatka sredstava nisu u mogućnosti graditi i održavati škole, osnivati institucije za izobrazbu nastavnika, zapošljavati stručne nastavnike i administrativno osoblje, osigurati nastavne materijale i drugu opremu te učenicima osigurati odgovarajući prijevoz. Sve to izravno ovisi o gospodarskim resursima kojima država raspolaže. Zbog siromaštva obitelji teško plaćaju školarine ili izdatke za knjige i školski pribor, a čak i ondje gdje je školovanje besplatno, siromašne obitelji nevoljko šalju djecu u školu ako njihov rad može doprinijeti ionako niskom obiteljskom proračunu. Jedna studija Zaklade Spasimo djecu (*Save the Children Fund*) pokazala je da su afričke zemlje zbog tereta dugova u nekim slučajevima bile prisiljene uvesti ili povećati školarine te tako obiteljima povisiti troškove školovanja. Zbog toga milijuni djece nisu nikada pohađali školu ili nisu završili osnovno obrazovanje.

Druga prepreka obrazovanju djece u mnogim zemljama je rašireno iskorištavanje **dječjeg rada**. 🇳🇬 Modul *Rad*. Nažalost, mnoge obitelji trebaju taj dodatni prihod da bi sastavile kraj s krajem. Nedostatak gospodarskih resursa i siromaštvo sprječavaju djecu da iskoriste prilike za obrazovanje. Siro-

maštvo izaziva glad i pothranjenost koji mogu nepopravljivo oštetiti djetetov mozak u razvoju.

Prosječni učenik u Zambiji svakog jutra pješići sedam kilometara do škole, gladan je, premoren, pothranjen i pati od crijevnih parazita. On ili ona sjedi u razredu zajedno s pedesetak drugih učenika koji su u sličnom stanju. Njihova sposobnost primanja znanja je minimalna. Akustika je slaba, nema krede ni dovoljno bilježnica.

Siromaštvo i dječji rad predstavljaju osobito velike prepreke **obrazovanju djevojčica**. Modul *Ljudska prava žena*. Mnoge djevojčice moraju preuzeti ozbiljna radna zaduženja u vrlo ranoj dobi kako bi preživjele. Od njih se očekuje ne samo da opslužuju obitelji i obavljaju napore kućanske poslove, nego im se često nameću i društvene obveze ranog materinstva i tradicionalnih načina ponašanja. Iako kratkovidni i ograničeni, tradicionalni pogledi na obrazovanje djevojčica još uvijek prevladavaju i naposljetku demotiviraju roditelje da djevojčice šalju u školu. Neke grupe djevojčica – npr. djevojčice iz starosjedilačkih ili nomadskih zajednica, etničkih manjina te napuštene i hendikepirane djevojčice – suočavaju se s

“Obrazovanje je bolji čuvar slobode nego stalna vojska.”

EDWARD EVERETT

posebnim preprekama. Stoga rastu nastojanja međunarodne zajednice da se djevojčicama osigura jednak pristup obrazovanju i omogućiti ostvarenje njihovih ljudskih potencijala.

Međunarodni **oružani sukobi**, građanski ratovi, Modul *Ljudska prava u oružanom sukobu*, i građanski nemiri remete normalan način života. Redovito pohađanje škole može biti onemogućeno ako su škole smještene u blizini područja sukoba. Unatoč tome što su škole zaštićene prema međunarodnom humanitarnom pravu, one su često meta napada.

Zemlje u kojima su tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća plamtjeli sukobi: Alžir, Burundi, Kongo, Obala Bjelokosti, Etiopija, bivša Jugoslavija, Gambija, Gvineja-Bisao, Haiti, Lesoto, Nigerija, Pakistan, Ruanda, Sijera Leone, Somalija, itd.

JESTE LI ZNALI?

Ostvarivanje općeg osnovnog obrazovanja u roku od deset godina u svim zemljama u razvoju koštalo bi 7 - 8 milijardi američkih dolara godišnje, što je: otprilike sedmodnevna vrijednost ulaganja u vojne svrhe na globalnoj razini; sedmodnevna vrijednost financijskih spekulacija na svjetskom tržištu; manje od polovice iznosa kojeg roditelji u Sjevernoj Americi godišnje potroše na igračke za svoju djecu.

DOBRO JE ZNATI

DOBRA PRAKSA

- U **Egiptu** vlada radi na integraciji uspješnog koncepta lokalnih škola prilagođenih djevojčicama u formalni obrazovni sustav te je pokrenula sveobuhvatni paket reformi s ciljem stvaranja zdravih škola i škola koje unaprjeđuju zdravlje.
- U **Malaviju** su sniženi troškovi školovanja koje snose roditelji tako što su ukinute školarine i obvezne uniforme.
- Program Busti u **Pakistanu** koji se odvija zahvaljujući suradnji jedne nevladine organizacije iz Karachija i UNICEF-a ima za cilj osigurati obvezno obrazovanje djeci koja potom mogu biti primljena u redovne škole. Namijenjen je djeci u dobi od 5 do 10 godina; oko tri četvrtine učenika su djevojčice. Inicijativa je uspjela ublažiti uobičajene rodne predrasude dijelom i putem obrazovanja u kući. Osnovano je više od 200 kućnih škola, u koje je upisano više od 6.000 učenika, s troškovima od 6 dolara po jedinici, što je daleko ispod prosječnih troškova u javnim osnovnim školama.
- **Mauritanija** je zakonom zabranila rane brakove, propisala obvezno osnovno obrazovanje i podigla minimalnu dobnu granicu za dječji rad na 16 godina. Osnovala je vijeća za djecu radi provedbe Konvenci-

je o pravima djeteta i pokrenula osnivanje sudova za maloljetne prijestupnike u svim većim gradovima.

- U okrugu Mashan u **Kini** sela i kućanstva koja poduzimaju djelotvorne mjere kako bi osigurali školovanje djevojčica imaju prednost pri dobivanju zajmova za razvoj.
- Narodna Demokratska Republika **Laos** uspješno provodi plan za rodnu jednakost kojim omogućuje djevojčicama u područjima gdje žive manjine, pristup kvalitetnom osnovnom obrazovanju. Dugoročni cilj je uvesti više žena u glavne tokove društveno-gospodarskog razvoja postupnim unaprjeđenjem razine njihova obrazovanja.
- U Mumbayu (nekadašnjem Bombayu) u **Indiji** u sklopu inicijative *Pratham Mumbai Education*, u kojoj je uspostavljeno partnerstvo između pedagoga, zajednice, korporacija koje djeluju kao sponzori i vladinih tijela, osnovano je 1.600 škola i potpomognuta modernizacija više od 1.200 osnovnih škola.
- U **Afganistanu**, gdje su djevojčice bile isključene iz formalnog obrazovnog sustava, UNICEF je poduzeo hrabar korak podržavši kućne škole za djevojčice i dječake; od 1999. do kraja 2001. u kućnim školama učilo je 58.000 djece.

- Projekt CHILD u **Tajlandu**, koji je počeo donacijama rabljenih računala, prati povezanost obrazovanja djece i zdravlja.
- Ključni cilj desetogodišnjeg programa razvoja obrazovanja (PRODEC) u **Maliju** je ostvariti razinu od 75% upisa u osnovnu školu do 2008. godine. Centri za razvoj obrazovanja (CED) su obrazovne ustanove u Maliju za petnaestogodišnju djecu koja na drugi način ne bi mogli ići u školu. Ondje dobivaju osnovna znanja u svom jeziku i zanimanju. Svaki razred ima 30 učenika, 15 dječaka i 15 djevojčica.
- **UNESCO-ove djelatnosti** u obrazovanju usmjerene su ka tri strateška cilja:
 - promicati obrazovanje kao temeljno pravo;
 - unaprjeđivati kvalitetu obrazovanja;
 - promicati eksperimentiranje, inovacije, širenje informacija i dobrih praksi te politiku dijaloga u obrazovanju.

Komisija za ljudska prava ustanovila je 1997. godine Posebnog izvjestitelja o pravu na obrazovanje sa zadaćom da izvještava o stanju postupnog ostvarivanja prava na obrazovanje, uključujući pristup osnovnom obrazovanju i poteškoće koje ometaju ostvarenje tog prava.

2. TRENDOMI

Dakarski Okvir za djelovanje – Obrazovanje za sve, usvojen na Svjetskom forumu o obrazovanju (Dakar, Senegal, 26. - 28. travnja 2000.) odražava zalaganje cijele međunarodne zajednice za potpuno ostvarenje prava na obrazovanje. Dakarski okvir za djelovanje postavio je šest ciljeva za ostvarenje osnovnog obrazovanja za sve do 2015. godine:

1. proširiti i unaprijediti sveobuhvatnu njegu i obrazovanje u ranom djetinjstvu, osobito za najugroženiju djecu i djecu iz siromašnih obitelji;
2. osigurati da do 2015. sva djeca, osobito djevojčice, djeca koja žive u teškim uvjetima i djeca koja pripadaju etničkim manjinama imaju pristup i završavaju besplatno, obvezno kvalitetno osnovno obrazovanje;
3. osigurati da se obrazovne potrebe mladih i odraslih zadovolje jednakopravnim pristupom odgovarajućim obrazovnim i stručnim programima;
4. postići do 2015. godine 50 postotno unapređenje razine pismenosti odraslih osoba, osobito žena i jednakopravni pristup svih odraslih osoba obveznom i cjeloživotnom obrazovanju;
5. ukloniti rodne disparitete u osnovnom i srednjem obrazovanju do 2005. godine i postići rodnu jednakost u obrazovanju do 2015., s naglaskom na puni i ravnopravan pristup djevojčica kvalitetnom osnovnom obrazovanju;
6. unaprijediti sve aspekte kvalitete obrazovanja i osigurati izvrsnost svima tako da svi mogu postići mjerljive i priznate obrazovne rezultate, poglavito u pismenosti i bitnim životnim vještinama.

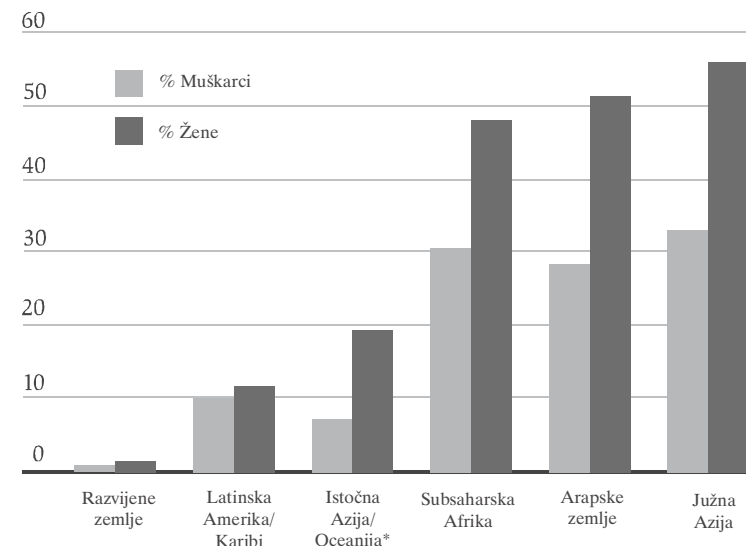
Opće osnovno obrazovanje do 2015. postavljeno je za milenijски razvojni cilj na Milenij-skom sastanku na vrhu u rujnu 2000. godine.

Današnje stanje u pogledu općeg osnovnog obrazovanja:

51 zemlja, s 40 posto svjetskog stanovništva, približava se ostvarenju općeg osnovnog obrazovanja do 2015. ili su ga već ostvarile. No, 24 zemlje nazaduju ili vidno zaostaju u njegovu ostvarenju – a 93 zemlje s gotovo 40 posto svjetskog stanovništva nemaju podatke o tome. Na globalnoj razini od šestoro djece osnovnoškolske dobi jedno ne pohađa školu.

Benin, s bruto domaćim proizvodom od samo 990 dolara po stanovniku, na putu je

Procjena stopa nepismenosti u svijetu po regijama i spolu, 2000.

Izvor: UNESCO-ov Institut za statistiku
*Ne uključuje Japan, Australiju i Novi Zeland

da svoj djeci školske dobi osigura osnovno obrazovanje do 2015. godine, dok Katar, sa skoro 20 puta većim dohotkom, daleko zaostaje za Beninom.

Dohodak po glavi stanovnika Egipta manji je od trećine dohotka po glavi stanovnika Mađarske, ali dok se Egipat približava postizanju općeg upisa u osnovnu školu, Mađarska trenutno zaostaje u tom pogledu.

IZVOR:
IZVJEŠĆE O LJUDSKOM RAZVOJU, 2000.,
UNDP

- Ukupni upis u osnovnu školu u zemljama u razvoju povećao se od 50% u 1970. na 80% u 1990. i 84% u 1998. Stopa pismenosti u zemljama u razvoju također je porasla od 43% u 1970. na 65% u 1990. i preko 70% u 1995. Nasuprot tome, zamjećuje se da u nekim zemljama upis stagnira.
- Prema procjenama, u svijetu ima 854 milijuna nepismenih odraslih osoba, od toga su 544 milijuna žene.
- 60% djece koja ne pohađaju osnovnu školu u svijetu su djevojčice.
- Upis djevojčica u osnovnu školu raste kao i upis dječaka. Postoji, međutim, zabrinutost da se jaz među njima povećava.
- 113 milijuna djece osnovnoškolske dobi ne može ostvariti pravo na obrazovanje. 97% njih živi u zemljama u razvoju.
- 93 zemlje, u kojima živi 39% svjetskog stanovništva, nemaju podatke o upisu u osnovnu školu.

3. KRONOLOGIJA

- 1948.** U Općoj deklaraciji o ljudskim pravima obrazovanje je proglašeno temeljnim ljudskim pravom.
- 1959.** Deklaracija o pravima djeteta usvojena na Općoj skupštini UN-a. Obrazovanje proglašeno pravom svakog djeteta.
- 1960.–1966.** UNESCO-ve Svjetske regionalne konferencije o obrazovanju.
- 1969.** Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije stupa na snagu i proglašava opće pravo na obrazovanje, bez obzira na rasnu ili etničku pripadnost.
- 1976.** Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima stupa na snagu jamčeći pravo na obrazovanje za sve.
- 1981.** Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena stupa na snagu, pozivajući na jednaka prava na obrazovanje.
- 1985.** Treća svjetska konferencija o ženama. Obrazovanje je proglašeno osnovom za unapređenje položaja žena.
- 1990.** Svjetska deklaracija o obrazovanju za sve u Jomtien u Tajlandu. Na konferenciji koja se odvijala pod pokroviteljstvom UNDP-a, UNESCO-a, UNICEF-a, Svjetske banke i kasnije

UNFPA-a, postignut je globalni konsenzus o proširenoj viziji osnovnog obrazovanja.

- 1993.** Sastanak na vrhu o obrazovanju E-9 u New Delhiju u Indiji. Predstavnici vlada devet najnapučenijih zemalja u razvoju (Bangladeš, Brazil, Kina, Egipat, Indija, Indonezija, Meksiko, Nigerija i Pakistan) obvezali su se ostvariti cilj općeg osnovnog obrazovanja do 2000.
- 1994.** Svjetska konferencija o obrazovanju osoba s posebnim potrebama: pristup i jednakost, održana je u Salamanki. Sudionici su objavili da sve zemlje trebaju uključiti obrazovanje osoba s posebnim potrebama u nacionalne obrazovne strategije.
- 1994.** Međunarodna konferencija o stanovništvu i razvoju. Zemlje sudionice obvezale su se promicati i ostvariti jednaki pristup kvalitetnom obrazovanju u cilju borbe protiv siromaštva, rasta zaposlenosti i jačanja socijalne integracije, s posebnim naglaskom na obrazovanje djevojčica.
- 1996.** Amanska afirmacija na sastanku na polovici desetljeća Međunarodnog savjetodavnog foruma o obrazovanju za sve.
- 2000.** Dakarski okvir za djelovanje usvojen na Svjetskom forumu o obrazovanju u Senegal.

ODABRANE AKTIVNOSTI

I. AKTIVNOST: ODIGRAJTE TO!

I. DIO: UVOD

Ovoj je aktivnosti cilj produbiti razumijevanje pitanja izloženih u teorijskom dijelu modula o pravu na obrazovanje.

Vrsta aktivnosti: igranje uloga

II. DIO: OPĆE INFORMACIJE O IGRI

Ciljevi i zadaci

Tehnika igranja uloga može pospješiti učenje. Njena je svrha da sudionici dožive nepoznatu situaciju i razvijaju suosjećanje i poštovanje za drugačije stavove.

Ciljna grupa: mladi, odrasli.

Veličina / organizacija grupe: oko 20 osoba

Trajanje: 60 minuta

Priprema: pažljivo pročitati modul o obrazovanju

Materijal: listovi za crtanje, markeri

Potrebne vještine: gluma i govorne vještine, vještine empatije, kreativne vještine

III. DIO: POSEBNE INFORMACIJE O IGRI

Uvod u temu

- Objasnite da je svrha aktivnosti dramatski predstaviti sadržaj modula o obrazovanju.
- Zamolite sudionike da se podijele u male grupe (4-6) i svakoj grupi dajte veliki komad papira i markere.
- Dajte grupama deset minuta da u *oluj* ideja izlože svoje ideje o temi i potom odrede dvije ili tri ključne ideje koje najradije žele prikazati igrom uloga.
- Sada im ostavite 30 minuta da osmisle i uvježbaju uloge. Objasnite da to mora biti grupni rad i da svatko mora imati ulogu u igri.
- Nakon toga okupite sve grupe, tako da svi gledaju igre uloga drugih grupa.
- Ostavite nekoliko minuta nakon svake igre uloga za reakcije i razgovor.
- Pozovite promatrače i "glumce" da kažu svoje mišljenje.

Izvedba

- Formirajte krug tako da u sredini bude dovoljno mjesta za igru uloga.
- Neka svaka grupa odglumi svoju kratku "dramu".
- Savjeti za moderatora:
 - Uzviknite "stop" usred razigrane radnje i zamolite glumce da opišu svoje emocije u tom trenutku ili pozovite druge da analiziraju scenu.
 - Bez upozorenja zaustavite radnju, zamolite glumce da zamijene uloge i nastave radnju.
 - Neka netko stoji iza svakog glumca. Zauzavite radnju usred neke scene i tražite da "sjene" kažu što misle što njihov lik osjeća i misli u tom trenutku i zašto.

Povratna informacija

Analizirajte igru uloga

- Što sudionici misle o ovoj aktivnosti? Je li bila teža ili lakša nego što su očekivali? Što je bilo najteže odglumiti?
- Jesu li ljudi naučili nešto novo?
- Je li bilo sličnosti i razlika među grupama i ako jest, u čemu?

Metodički savjeti

- Igra uloga može imati razne oblike, ali u svakom od njih sudionici glume u kratkim dramskim prikazima koji obično izazivaju jake emocije kod glumaca i publike. Zato voditelj grupe treba poticati sudionike da vrednuju ono što se odigralo i potom analizirati važnost toga za ljudska prava.
- Prije nego što grupe počnu izvedbu dajte im jasne naputke i osigurajte dovoljno vremena da ideju potpuno razviju i rasprave.
- Budite osjetljivi u pogledu osjećaja koje igra uloga može izazvati kod glumaca i publike.
- Ostavite dovoljno vremena za pitanja glumcima i publici o tome kako su se osjećali.
- Potaknite sudionike da vrednuju ono što se događalo i analiziraju koliko je aktivnost relevantna za modul i ljudska prava općenito.

Prijedlozi za izmjene

Ovu aktivnost možete provesti pomoću crtanja: neka grupe izrade i predstave plakat kojim će izraziti svoje ključne ideje.

IV. DIO: NASTAVAK

Potražite kazališne scenarije i druge tekstove na temu ljudskih prava i organizirajte dramsku predstavu za vašu lokalnu zajednicu.

Srodna prava: sva ostala ljudska prava

Izvor: Compass: Priručnik o obrazovanju mladih za ljudska prava, 2002., Strasbourg Cedex: Council of Europe Publishing.

II. AKTIVNOST: DIJAMANTNI UZORAK

I. DIO: UVOD

Cilj ove aktivnosti je unaprijediti razumijevanje načela i odredaba Konvencije o pravima djeteta i povezati ih s pravom na obrazovanje.

Vrsta aktivnosti: grupni rad

II. DIO: OPĆE INFORMACIJE O AKTIVNOSTI**Ciljevi i zadaci:**

U ovoj se aktivnosti razmatraju i vrednuju neki članci Konvencije o pravima djeteta kako bi se razumjelo pravo svakog djeteta na obrazovanje.

Ciljna skupina: mladi

Veličina / organizacija grupe: oko 20

Trajanje: najmanje 60 minuta

Priprema:

- Shematski prikažite članke 12., 13., 14., 17., 18., 27., 28., 29., 32. Konvencije o pravima djeteta na velikom listu papira.
- Priredite po jedan komplet karata s navedenim člancima za svaku manju grupu.

Materijal: kompleti karata s člancima Konvencije o pravima djeteta u omotnicama

Potrebne vještine: jezične vještine, suradnja, vještine argumentacije i kritičkog mišljenja, refleksivne vještine

III. DIO: POSEBNE INFORMACIJE O AKTIVNOSTI**Opis aktivnosti / naputci:**

- Počnite od kratkog pregleda Konvencije o pravima djeteta. Pitajte sudionike što znaju o Konvenciji i razmotrite shematski prikaz članaka.

- Podijelite sudionike u nekoliko manjih grupa. Svakoj grupi dajte omotnice s karticama.
- Svaka grupa mora porazgovarati o tih devet članaka i razmotriti koliko je svaki od njih relevantan za njihove vlastite živote. Zatim ih trebaju složiti u obliku dijamanta po važnosti – sve u svemu treba im oko 25 minuta za razgovor, slaganje i eventualno preslagivanje dijamanta.
- Kada sve grupe završe zadatak, obilaze prostoriju da vide kako su druge grupe rangirale članke.
- Tada pozovite sve na raspravu.

Povratna informacija/vrednovanje:

- Na početku pozovite grupe da predstavljaju svoje rezultate. Zatim ih pitajte o tome kako su se osjećali i što su naučili.
- Postavite nekoliko pitanja, npr.: sličnosti i razlike između grupa; zašto imamo različite prioritete; koji argumenti su bili najuvjerljiviji; da li u Konvenciji o pravima djeteta nedostaju neka prava, kakvo je stanje u vašoj zajednici?

Metodički savjeti:

- Podjelom sudionika u manje grupe dobiva se veća mogućnost za sudjelovanje i su-

radnju. Radom u manjoj grupi brzo se dolazi do ideja i sudionici su potaknuti da osobno iskustvo povežu s apstraktnim idejama.

- Naglasite da nema pravog i pogrešnog porетка karata.
- Potaknite sudionike da rasprave različita mišljenja i stavove.
- Naglasite važnost postizanja dogovora unutar grupe.

Prijedlozi za izmjene:

- Odaberite jedan članak i crtežom, pripovijetkom, poezijom, glumom itd., načinite *performans* kojim ćete izraziti ideju tog članka.
- Neka sudionici izaberu jedan članak i razgovaraju o njemu jednu minutu.

IV. DIO: NASTAVAK

Pregledajte školske politike i programe da vidite u kojoj mjeri škola ispunjava svoje obveze i odgovornosti prema Konvenciji o pravima djeteta.

Srodna prava: socijalna i gospodarska prava, sva druga ljudska prava.

Izvori: prilagođeno iz 'Kompas: Priručnik o obrazovanju mladih za ljudska prava', 2002., Strasbourg Cedex: Council of Europe Publishing.

REFERENCE

Beetham, David. 1998. Human Rights: New Dimensions and Challenges. Uredio Janusz Symonides. Democracy and Human Rights: Civil, Political Economic, Social and Cultural. Manual on Human Rights. UNESCO Publishing.

Coomans, Fons. 1998. Identifying Violations of the Right to Education. Uredili Van Boven, Theo, Cees Flinterman i Ingrid Westendorp. The Maastricht Guidelines on Violations of Economic, Social and Cultural Rights. SIM Special No. 20, Utrecht: The Netherlands Institute for Human Rights.

Coomans, Fons. 1995. Clarifying the Core Elements of the Right to Education. Uredili Coomans, Fons i Fried van Hoof. The Right to complain about Economic, Social and Cultural Right, SIM Special No.18. Utrecht: The Netherlands Institute for Human Rights.

Council of Europe. 2002. COMPASS- A Manual on Human Rights Education with Young People. Strasbourg: Council of Europe.

Daudet, Ives i Kishore Singh. 2001. The Right to Education: An Analysis of UNESCO's Standard-Setting Instruments. Paris. UNESCO Publishing.

Deutsche Gesellschaft für die Vereinten Nationen. 2002. Bericht über die Menschliche Entwicklung. Bonn: DGVN (for UNDP).

Fernandez, Alfred i Siegfried Jenkner. 1995. International Declarations and Conventions on the Right to education and the Freedom of Education. Frankfurt am Main: Info3 – Verlag.

Hodgson, Douglas. 1998. International Cooperation and Development in the Human Right to Education. A textbook. Aldershot: Ashgate Publishing.

Human Rights Resource Center. Circle of Rights. Economic, Social and Cultural Rights Activism: A Training Resource. Dostupno na adresi: <http://hrusa.org/hrmaterials/IHRIP/circle/toc.htm>

Nowak, Manfred. 2001. The Right to Education in the Economic, Social and Cultural Rights. Uredili Eide, Asbjorn, Catarina Krause i Rosas Allan. Economic, Social and Cultural Rights, A textbook. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. 1999. The United Nations Decade for Human Rights Education (1995-2004) no.3, A compilation of provisions of international and regional instruments dealing with human rights education. Geneva: United Nations.

Sen, Amartya. 2002. "Basic Education and Human Security" at the "Workshop on education, equity and security" at Kolkata, India, on 2-4 January 2002.

Symonides, Janusz. 2000. Human Rights: Concept and Standards. Aldershot: Ashgate Publishing.

The Interdependent, Monthly nr. 104, February 2002. Dostupno na adresi: www.nscentre.org

Tomasevsky, Katarina. 1999. Preliminary Report of the Special Rapporteur on the Right to Education, UN doc. E/CN.4/1999/49. See also the progress report of the Special Rapporteur, UN doc. E/CN.4/2000/6.

UNICEF. 1999. The State of the World's Children 1999. Paris: UNICEF.

United Nations. 2001. Beijing to Beijing+5- Review and Appraisal of the Implementation of Bei-

jing Platform for Action-Report of the Secretary General. New York.

United Nations. 2001. We the Peoples: the Role of the United Nations in the 21st Century, Briefing Papers for Students. New York: UN Publishing.

DODATNE INFORMACIJE:

Education International: www.ie-ei.org

Electronic Resource Centre for Human Rights Education: <http://erc.hrea.org>

Gateway to e-learning on the Internet: www.unesco.org/education/elearning

Human Rights Education Associates: www.hrea.org

Human Rights Internet: www.hri.ca

Human Rights Network: www.derechos.net

Office of the High Commissioner for Human Rights: www.unhchr.ch

Right to Education: www.right-to-education.org

The People's Movement for Human Rights Education: www.pdhre.org

The World Bank: www.worldbank.org

UN Children's Fund: www.unicef.org

UN Educational, Scientific and Cultural Organization: www.unesco.org

United Nations Development Programme: www.undp.org

World Education Forum 2000: www.unesco.org/efa